

دانشکده علوم تربیتی

گروه برنامه ریزی درسی

عنوان:

بررسی فراتحلیلی

عوامل خانوادگی ، فردی و آموزشی موثر در افت تحصیلی

دانش آموزان مقطع متوسطه

پایان نامه برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته برنامه ریزی درسی

مؤلف:

رضا شجاعی شمیرانی

استاد راهنما:

دکتر عیسی ابراهیم زاده

شهریور 1388

نام دانشجو: رضا شجاعی شمیرانی

عنوان پایان نامه: بررسی فراتحلیلی عوامل موثر بر افت تحصیلی دانش آموزان مقطع دبیرستان

استاد راهنما: جناب آقای دکتر عیسی ابراهیم زاده

استاد مشاور: جناب آقای دکتر شبیری

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد
رشته: علوم تربیتی
گرایش: برنامه ریزی درسی
دانشگاه: پیام نور

دانشکده: علوم تربیتی واحد تهران
تاریخ فارغ التحصیلی: پاییز 1388

کلید واژه: افت تحصیلی، دوره ی متوسطه، فراتحلیل، کتابخانه ملی، مقیاس کاهن، عوامل آموزشی، عوامل خانوادگی، عوامل فردی

چکیده:

این فراتحلیل روی 15 تحقیق دانشگاهی با موضوع افت تحصیلی در دوره ی متوسطه انجام شده است، که حدود 2550 دانش آموز در آن بررسی شده اند. بنا بر این فراتحلیل عوامل زیر به ترتیب اندازه اثر در مقیاس کاهن بر افت تحصیلی موثرند:

- 1- وجود وضعیت نامناسب فضای آموزشی و امکانات کمک آموزشی وعدم تناسب آن با رشته تحصیلی با اندازه اثر زیاد **89**/. بر افت تحصیلی اثر دارد.
- 2- سطح پایین حمایت و نظارت والدین و نگرش منفی آنان به تحصیل و ارزشمندی علم و دانش با اندازه اثر زیاد **79**/. بر افت تحصیلی تاثیر دارد.
- 3- نداشتن انگیزه تحصیلی و مبهم بودن آینده شغلی در نظر دانش آموز با اندازه اثر متوسط **68**/. بر افت تحصیلی تاثیر دارد.
- 4- عدم صلاحیت حرفه ای معلم، آشنا نبودن او به فنون تدریس وعدم تسلط او بر مطلب درسی و رفتار نامناسب او با دانش آموز با اندازه اثر متوسط **67**/. بر افت تحصیلی تاثیر دارد.
- 5- درآمد پایین خانواده با اندازه اثر متوسط **54**/. بر افت تحصیلی تاثیر دارد.
- 6- مشاجرات بین والدین با اندازه اثر متوسط **43**/. بر افت تحصیلی تاثیر دارد.

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم تربیتی

گروه برنامه ریزی درسی

بررسی فراتحلیلی عوامل موثر برافت تحصیلی دانش آموزان مقطع دبیرستان

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

مؤلف

رضا شجاعی شمیرانی

استاد راهنما

جناب آقای دکتر عیسی ابراهیم زاده

استاد مشاور

جناب آقای دکتر شبیری

آبان ماه 1388

فهرست مطالب

فصل اول: طرح تحقیق

تعریف مسأله:	۲
سابقه ضرورت تحقیق:	۲
اهمیت مسأله:	۲
سئوالات تحقیق :	۳
فرضیات تحقیق	۴
دلایل انتخاب موضوع :	۴
روش تحقیق فراتحلیلی	۴
تعریف واژگان	۵
نمونه آماری تحقیق	۶
کاربرد این تحقیق	۶

فصل دوم: پیشینه پژوهش

- اهمیت تعلیم و تربیت : ۸
- بعضی از علت های ضرورت تربیت : ۸
- سرمایه گذاری در آن با آموزش و پرورش و رابطه پیشرفت و افت تحصیلی ۹
- افت تحصیلی مسأله جهانی ۱۰
- خسارت های ناشی از افت تحصیلی ۱۱
- وظیفه آموزش و پرورش در تعلیم مهارت های زندگی و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی ۱۱
- نقش رقابت های بین فردی بر کاهش پیشرفت تحصیلی : ۱۶
- نقش شیوه های ارزشیابی بر افت تحصیلی: ۱۸
- نقش ارزشیابی تکوینی در پیشرفت تحصیلی: ۲۰
- بررسی های داخلی در پدیده افت تحصیلی: ۲۱
- بررسی های خارجی در پدیده افت تحصیلی: ۲۵

فصل سوم : روش تحقیق

- فرا تحلیل ۲۸
- اندازه اثر: ۲۹
- شیوه ی محاسبه ی اندازه اثر ۳۲

فصل چهارم : محاسبات و بررسی فرضیه ها

محاسبات ۳۴

استخراج متغیرهای مرتبط با افت تحصیلی و بررسی فرضیه ها: ۴۷

فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری

عوامل مربوط به خانواده: ۵۲

عوامل مربوط به دانش آموز: ۵۷

عوامل مربوط به آموزش و مدرسه : ۵۸

محدودیت های تحقیق: ۶۰

ضمائم: ۶۲

نقل قول: ۶۸

فصل اول

طرح تحقیق

فصل اول: طرح تحقیق

تعریف مساله:

پژوهش های زیادی در بررسی عوامل افت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستان انجام شده است. این پژوهشها از نظر اندازه اثر و قابلیت تعمیم در محیط های دیگر آموزشی متفاوت اند و عوامل گوناگون موثر در پیشرفت تحصیلی در هیچکدام از آنها به صورت یک جا قابل بحث و اندازه گیری نبوده اند. در هر تحقیق تعدادی از این عوامل یا گروهی از آنها مورد بررسی قرار گرفته است و با توجه به گروه نمونه ی هر تحقیق می توان گفت عواملی موثر در پیشرفت گروه خاصی از دانش آموزان شناخته شده است، ولی چگونگی تعمیم علمی این پدیده ها به جامعه و بررسی کل نگر این عوامل نیاز به فرا تحلیل این تحقیقات دارد.

گاهی در بعضی از تحقیقات به مسایل متناقض برخورد می کنیم که انجام فرا تحلیل بر روی آنها می تواند به جمع بندی و کاربردی شدن و رفع تناقضات آنها کمک کند. در این تحقیق به وسیله ی نمونه گیری خوشه ای عوامل موثر در افت تحصیلی دانش آموزان متوسطه مورد بررسی قرار می گیرد، و پایان نامه های دانشگاهی ثبت شده در کتابخانه ی ملی ایران تا سال 1387 بررسی می شوند. در واقع سوال اصلی تحقیق این است که چه عواملی در افت تحصیلی دانش آموزان متوسطه اثر گذارند و مقدار اثر هر کدام چقدر است؟

سابقه و ضرورت تحقیق

بر اساس جستجوی انجام شده در مرکز اسناد و مدارک علمی و کتابخانه ملی تا کنون در موضوع افت تحصیلی هیچ فراتحلیلی انجام نشده است و با توجه به اهمیت بسیار زیاد و خسارت های فراوان افت تحصیلی بررسی این موضوع از دیدگاهی جامع نگر و به صورتی کاربردی لازم به نظر می رسد.

اهمیت مسأله

مسأله افت تحصیلی با اتلاف در آموزش و پرورش یکی از مهمترین مسایل نظام های آموزشی و پرورش در اغلب کشورهای جهان می باشد. و منابعی که از این راه تلف می شود خواه به صورت عمر انسان ها باشد یا به صورت منابع مادی و مالی و خواه به صورت فرصت های از دست رفته، هر سال رقم قابل توجهی را تشکیل می دهند.

به طوری که بهبود کارایی نظام های آموزشی تا اندازه بسیار زیادی موکول به جلوگیری از اتلاف منابع است . جلوگیری از درصد کمی از افت تحصیلی باعث سود چند میلیاردی در اقتصاد آموزش و پرورش می شود . افت تحصیلی در کشور ما نیز رقم قابل توجهی را تشکیل می دهد و در هر سال این پدیده به صورت مردودی، ترک تحصیلی زود رس و یا موارد دیگر، هویدا می شود.

بنابر اعلام وزارت آموزش و پرورش افت تحصیلی در کشور بسیار نگران کننده است یک بیستم دانش آموزان ایرانی مردود می شوند . این رقم در مالزی سالانه حدود یک نفر از ۱۲۵ نفر و در استرالیا یک نفر از ۲۰۰۰ نفر است . همچنین در گزارش های آماری سال تحصیلی ۸۶-۸۵ آموزش و پرورش به مرکز پژوهش های مجلسی تعداد مردودی های دوره ابتدایی در کشور ۱۲۶۸۱۴ نفر اعلام شده در حالی که بیشترین مردودی ها شامل دانش آموزان پایه اول دبیرستان کل کشور با ۲۳/۷ درصد می باشد . که آذربایجان غربی با ۴۴ درصد بیشترین نرخ مردودی دانش آموزان را در این پایه به خود اختصاص می داد این در حالی است که بعضی دیگر از آمارهای وزارت آموزش و پرورش نرخ مردودی در سال اول دبیرستان را ۲۵/۸۶ درصد اعلام کرده اند .

در دهه اخیر خسارت های افت تحصیلی ۵ برابر شده است و از ۸۰ میلیارد تومان به ۴۲۰ میلیارد تومان رسیده است که باعث نگرانی بسیاری از کارشناسان آموزش و پرورش شده است .

از سوی دیگر کارشناسان در مقابل هزینه ۴۲۰ میلیارد تومانی تخمین زده شده که بیانگر یک شاخص کمی از افت تحصیلی دانش آموزان است . افت کیفی تحصیلی را مطرح می کنند و بر این باورند که خسارت های ناشی از این نوع افت تحصیلی پنهان ، جبران ناپذیرتر است .

بر اساس بعضی از پژوهش ها حدود ۱۲/۵ درصد از دانش آموزان سال اول دبیرستان که مردود می شوند در سال اول ترک تحصیلی معتاد می شوند . هزینه های افت تحصیلی در کشور با احتساب هزینه های پنهان بسیار بیشتر از رقم ۴۲۰ میلیارد تومان در سال است .

سوالات تحقیق

این پژوهش قصد دارد به سوالات زیر پاسخ گوید:

- ۱- آیا عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی دانش آموزان مؤثر است ؟ چه ویژگی های خانواده با افت تحصیلی رابطه دارد ؟
- ۲- آیا نظام آموزشی با توجه به نقش معلم و مدرسه بر افت تحصیلی دانش آموزان مؤثر است ؟
- ۳- آیا شرایط فردی دانش آموز بر افت تحصیلی او اثر دارد ؟

فرضیات تحقیق:

- 1- مشکلات فردی دانش آموز بر افت تحصیلی او موثر است.
- 2- مشکلات خانوادگی بر افت تحصیلی موثر است.
- 3- مشکلات آموزشی و مدرسه ای بر افت تحصیلی موثر است.

دلایل انتخاب موضوع :

از آنجایی که تاکنون فرا تحلیل بر افت تحصیلی انجام نشده است و پایان نامه های کشور با موضوع افت تحصیلی مورد بررسی فرا تحلیلی قرار نگرفته اند . این پژوهش سعی دارد با انجام یک فرا تحلیل مهمترین عوامل افت تحصیلی دانش آموزان را از این پایان نامه ها استخراج نموده و اندازه اثر متغیر های افت تحصیلی آنها را مشخص نماید .

فوائد انجام این فرا تحلیل عبارتند از :

- ۱- یافتن مهمترین عوامل افت تحصیلی کشور که در پایان نامه ها بیان شده اند .
- ۲- ارائه راهکار مناسب برای جلوگیری از افت تحصیلی
- ۳- رفع تناقضات و مشخص نمودن اندازه اثر هر یک از این عوامل
- ۴- پیدا کردن مهمترین عامل افت تحصیلی در هر بعد مدرسه خانواده و دانش آموز
- ۵- نهایتاً جلوگیری از خسارت های مادی و معنوی بیشمار افت تحصیلی

روش تحقیق فراتحلیلی:

برای به کارگیری نتایج پژوهش های انجام شده توسط محققین درباره ی یک موضوع انتشار، تفسیر، ارزشیابی و شناخت نقاط ضعف آنها به صورت منظم از فراتحلیل استفاده می شود.

گرچه استفاده از یک روش ترکیبی و به کارگیری یافته های پژوهش های انجام شده کاری مشکل و حساس است ولی انجام فرا تحلیل موجب باز نگری و حتی صورت بندی نظریه ی جدید می شود. هدف

روش فراتحلیل نشان دادن شیوه ی تفکر در ترکیب پژوهش ها با استفاده از روش های آماری است ،به عبارت دیگر فراتحلیل روشی است که به کمک آن می توان تفاوت های موجود در انبوهی از پژوهش ها را استنتاج کرد و از آن نتایج کلی و کاربردی را به دست آورد.در فراتحلیل روش های آماری به همان صورتی که در یک مطالعه منفرد به کار برده می شود مورد استفاده قرار می گیرد. ایده ی بنیادینی که فراتحلیل بر آن استوار است این است که واحد تجزیه و تحلیل به جای این که از آزمودنی گرفته شود از مطالعه گرفته می شود. دراین روش گرد آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات به شیوه ی طبقه بندی و محاسبه ی شاخص های آماری مانند شاخص های مرکزی و پراکندگی و اجرای آزمون هایی مثل تی استودنت و مجذور کا و همبستگی انجام می شود. در فراتحلیل ابتدا از طریق شکستن اجزاء کل به ماوراء و فراتر از کل اولیه می رسیم و سپس تحلیل اولیه صورت می گیرد.سرانجام تحلیل های ترکیب شده ی ثانویه اطلاعاتی را نشان می دهند که اطلاعات اولیه آنها را نشان نمی دهند.

تعریف واژگان:

افت تحصیلی :

به معنای تغییر عملکرد دانش آموز از سطح مطلوب به سطح نامطلوب است و به صورت های کمی و کیفی وجود دارد. افت تحصیلی کمی شامل مردودی و تکرار پایه ، ترک تحصیل و نیز تکرار یک واحد درسی است.افت کیفی تحصیلی به معنای انتقال نیافتن کامل محتوای آموزشی و نرسیدن به حداکثر ممکن اهداف رفتاری هر واحد درسی است.

عوامل فردی :

عواملی که مربوط به خود دانش آموز است و به شرایط جسمی ،ذهنی و رفتاری او باز می گردد.مثل داشتن انگیزه ، هدف ، سلامت جسم و روان ، توانایی در مدیریت زمان و وقت گذاری ، انتخاب گروه دوستان و....

عوامل خانوادگی:

عواملی هستند که ناشی از وضع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خانواده دانش آموز است. مثلاً مشاجرات خانوادگی، بی توجهی والدین به دانش آموز، رابطه خانواده با مدرسه، جو عاطفی خانه، تحصیلات والدین و توان اقتصادی و .....

عوامل آموزشی:

عوامل آموزشی مربوط به وضعیت معلمان، مدرسه، کلاس درس ، برنامه درسی، شیوه های آموزش و ارزیابی، امکانات آموزشی و کمک درسی و .... می باشد.

نمونه آماری تحقیق:

در این فراتحلیل پایان نامه های موجود در کتابخانه ملی تا انتهای سال ۱۳۸۷ مورد بررسی قرار گرفت. که از میان آنها ۱۵ تحقیق انجام شده در موضوع افت تحصیلی انتخاب شد و اثر متغیرهای مختلف بررسی شده در آنها محاسبه گردید. سپس اثر یک متغیر بر افت تحصیلی در همه تحقیقات بررسی شد و اندازه اثر کل از این طریق محاسبه گردید.

همه این پایان نامه ها مربوط به افت تحصیلی در دوران متوسطه بوده اند و جمعاً در آنها ۲۵۵۰ دانش آموز مورد پژوهش قرار گرفتند. این دانش آموزان دبیرستانی در سالهای مختلف و در نقاط مختلف شهرهای ایران که همه در پایان نامه ها ذکر شده مشغول به تحصیل بوده اند.

اصل این پایان نامه ها در بخش منابع غیر کتابی کتابخانه ملی ایران وجود دارد و پژوهشگر این تحقیق با مراجعه حضوری و بررسی آنها در آن محل این فراتحلیل را انجام داده است.

کاربرد این تحقیق:

از آنجا که متغیرهای اثر گذار بر افت تحصیلی بسیار زیادند دانستن این که کدام یک از آنها اثر بیشتری در کاهش افت تحصیلی دارد بسیار مهم است. سرمایه گذاری بر روی عوامل مهمتر در حالی که اثر بیشتری دارد ممکن است ارزان تر و امکان پذیر تر هم باشد. نتایج این تحقیق برای مدارس، اولیای دانش آموزان، خود دانش آموزان و نیز نهاد آموزش و پرورش مورد استفاده است

فصل دوم

پیشینه تحقیق

فصل دوم: پیشینه پژوهش

اهمیت تعلیم و تربیت

در انتقال فرهنگ و ارزش های بزرگسالان به کودکان و نسل آینده در جوامع امروز مهمترین نقش مربوط به آموزش و پرورش است. بی شک مهمترین عامل پیشرفت و تغییرات اجتماعی مطلوب از سرمایه گذاری و بهینه سازی آموزش و پرورش نشأت گرفته است.

"در بیان اهمیت تعلیم و تربیت همین بس که تحقق گوهر آدمی منوط به آن است. مراقبت هایی که تحت عنوان تعلیم و تربیت به آدمی زاده ارزانی داشته می شود و شرط لازم نیل آدمی به مرحله کمال انسانی است. نوزاد آدمی هر چند آدمی زاده است اما آدم نیست. بشر تنها با تعلیم و تربیت آدم تواند شد. چنانچه مشمول تربیت صحیح واقع شود فرشته خوی گردد و اگر از برکات آن بی بهره ماند نه تنها استعدادها و امکانات بالقوه اش به هدر می رود بلکه به قهقرا می رود و به مرتبه بهایم بل فروتر از آن تنزل می یابد" (شکوهی ۱۳۸۰)

همین که خداوند برای هدایت بشر کتابی فرستاده خواندن فهمیدن آموزاندن همه برای بشر تکلیف است. آیات ۷ تا ۱۰ سوره شمس بیانگر این مطلب است که خداوند بدکاری و پرهیزگاری انسان را به او الهام کرده است. آدمی نادان به دنیا می آید ولی به وسایل لازم برای یادگیری مجهز است (سوره نحل آیه ۷۸)

بعضی از علت های ضرورت تربیت :

- الف) تربیت مهمترین عامل موفقیت در سازگاری مؤثر و مثبت است.
- ب) زندگی اجتماعی انسان او را به تربیت نسل بعد مجبور می سازد.
- ج) پیشرفت فرهنگ و تمدن انسان با تربیت ارتباط مستقیم دارد.
- د) وظایف اجتماعی هر فرد توسط تعلیم و تربیت به او منتقل می شود.

سرمایه گذاری در آموزش و پرورش و رابطه آن با پیشرفت و افت تحصیلی

بودجه آموزش و پرورش در ایران در حدود ۷ میلیارد دلار در سال است که این مقدار با توجه به وسعت ارضی و فرهنگی ایران بسیار ناچیز به نظر می رسد .

مطالعات بین المللی و تطبیقی که بسیاری از اقتصاد دانان انجام داده اند نشان می دهد بین رشد اقتصادی و توسعه آموزش و پرورش به خصوص در سطوح دبیرستانی و دانشگاهی هم بستگی و رابطه مستقیمی وجود دارد و فقر اقتصادی و فقر آموزش و پرورش به یکدیگر پیوسته اند .

اصولاً توسعه آموزش و پرورش در صورتی می تواند روی رشد اقتصادی تأثیر بگذارد که سرمایه گذاری متناسب بر روی آموزش و پرورش رخ داده باشد . و در واقع با ارزش ترین نوع سرمایه گذاری، سرمایه گذاری روی انسان هاست . سرمایه گذاری در آموزش و پرورش مبتنی بر تغییرات اجتماعی و رشد جمعیت و تغییر خواسته مردم از آموزش و پرورش است .

الف) رشد جمعیت :

اگر هزینه سرانه را برای هر فراگیر ثابت در نظر بگیریم با افزایش جمعیت هزینه آموزش و پرورش افزایش می یابد . در سالهای منتهی به ۱۳۶۵ رشد جمعیت ایران منجر به جلو افتادن تقاضای جمعیتی به رشد آموزش و پرورش شد و کلاسهای پر تعداد و مدارس چند نوبته دهه ۷۰ را رقم زد . پیش بینی ها از وجود موج بعدی رشد جمعیت در دهه ۹۰ خبر می دهد که در این سالها کودکان متولد ۵۹ تا ۶۵ به سن باروری می رسند . و اگر آموزش و پرورش سرمایه گذاری مناسب در این جهت نکند حوادث دهه ۷۰ دوباره رخ خواهد داد .

ب) استخدام معلم بیشتر :

هر اندازه تعداد دانش آموزان افزایش یابد به همان اندازه نیروی انسانی آموزش و پرورش نیز محتاج افزایش است .

عبور تورم جمعیتی و پیدایش معلمین مازاد برای آموزش و پرورش هزینه دارد .

ج) افزایش درآمدهای از دست رفته :

از آنجا که افراد مشغول به تحصیل و تدریس از کارهای دیگر صرف نظر کرده اند . هزینه فرصت از دست رفته اشتغال و تولید آنان نیز باید محاسبه شود . افزایش کیفیت آموزش و پرورش هم محتاج گسترش کیفی فضاها و وسایل آموزشی می باشد که همه محتاج سرمایه گذاریند .

با مشخص شدن دلایل لزوم رشد سرمایه گذاری، توجه به بهره وری کاملاً مشخص است . نظامی که در آن افت تحصیلی کمتر می باشد بهره وری بالاتر است (گلشن فومنی ۸۶)

از آنجایی که در ایران سرمایه گذاری در آموزش و پرورش از تقاضای اجتماعی و رشد جمعیت عقب افتاده با بزرگ شدن اجباری آموزش و پرورش بهره وری آن هم کاهش یافته ، لذا همان پول ناچیز هم به صورت کارآمد هزینه نمی شود و این مشکل را دو چندان می کند .

مثلاً در دهه ۷۰ آموزش و پرورش مجبور به استخدام معلمین دیپلمه بدون داشتن هیچ گونه آموزش تربیت معلم بود . این نیروهای ناکارآمد در کلاس های شلوغ به شدت بر بهره وری آموزش و پرورش تأثیر گذاشته اند .

به طوری که در دهه منتهی به سال ۱۳۸۵ به طور متوسط یک بیستم دانش آموزان ایرانی مردود شده اند و در حدود ۴۲۰ میلیارد تومان در سال ضرر مستقیم به آموزش و پرورش وارد شده است .

این در حالی است که یک صدویست و پنجم دانش آموزان مالزیایی و یک دو هزارم دانش آموزان استرالیایی مردود می شوند البته شایان ذکر است در بسیاری از پایه ها نظام بدون مردودی حاکم است . (نویدی ۱۳۸۸)

افت تحصیلی مسأله جهانی

بنابر آمار یونسکو در سالهای ۱۹۸۰ که ناظر به ۱۲۱ کشور است، نرخ مردودی شاگردان یا تکرار پایه تحصیلی به ترتیب زیر بوده است :

برای ۴۲ کشور افریقایی ۱۷٪ برای کشورهای آمریکای لاتین و حوزه کارائیب ۱۳٪ و برای ۳۲ کشور آسیایی و اقیانوسیه ۶٪ و برای کشورهای اروپایی و اتحاد شوروی ۲٪ . در کشورهای افریقایی نرخ رد شدن شاگردان از صفر تا ۴۷٪ در کشورهای آمریکای لاتین از ۴ تا ۲۶٪ در آسیا و اقیانوسیه از صفر تا ۱۸٪ در نوسان بوده است .

آمارهای بدست آمده از تحقیقات در مدارس کشور نشان دهنده آن است که افت تحصیلی به صورت مردودی، ترک تحصیلی زود رس و یا صور دیگر، مقدار زیادی از منابع مالی و استعداد های انسانی جامعه ما را تلف کرده و آثار شومی بر جای می گذارد .

بر اساس آمار وزارت آموزش و پرورش از جمع 1,341,028 نفر دانش‌آموزان سالی- واحدی در متوسطه، 415,223 نفر مردود شده‌اند، یعنی 31/06٪ (آمار آموزش و پرورش ایران- سال 80) بیشترین مردودی در کشور مربوط به دانش‌آموزان پایه اول دبیرستان با 23/7٪ می‌باشد. که البته این آمار در آذربایجان غربی 44٪ است.

خسارت های ناشی از افت تحصیلی :

تنها خسارت ناشی از مردودی در دهه منتهی به سال 1385 از 80 میلیارد تومان به 420 میلیارد تومان رسیده است. که البته این خسارت مستقیم ناشی از هدر رفتن مستقیم منابع است و خسارت های ناشی از افت تحصیلی پنهان بسیار بیشتر از این مقدار است.

در تمام مقاطع تحصیلی و در اکثر مدارس کشور افت کیفی تحصیلی وجود دارد پدیده ای که هزینه های جاری دولت را برای دانش‌آموزان در بر نمی‌گیرد. اما بسیار بیشتر از افت کمی تحصیلی به سیستم اقتصادی و آموزشی کشور خسارت وارد می‌کند. خسارت های پنهان باعث به وجود آمدن مشکلات روانی در خانواده ها و دانش‌آموزان برای مدتی بسیار طولانی می‌شود. (احد نویدی 1388)

افت کیفی تحصیلی باعث کاهش عزت نفس و در ماندگی آموخته شده در دانش‌آموز می‌شود و کاهش عزت نفس عواقب بسیار وسیعی در گسترش مشکلات اجتماعی بزهکاری اعتیاد به مواد مخدر و افزایش هزینه های کنترل اجتماعی می‌شود. هم چنین عزت نفس پایین خود در تشکیل خانواده های بعدی اختلال ایجاد کرده و عواقب آن دوباره به آموزش و پرورش باز می‌گردد.

از آنجا که آموزش و پرورش وظیفه تعلیم سالم زیستن و امور بهداشتی را به عهده دارد. افت کیفیت در این امور باعث شیوع بیماری های قلبی و عروقی سرطان و .. می‌شود. این بیماریها تنها با آموزش و پیشگیری قابل کنترل اند.

وظیفه آموزش و پرورش در تعلیم مهارت های زندگی و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی

آموزش و پرورش در تربیت اجتماعی و فردی دانش آموزان حداقل وظیفه تعلیم ۱۰ مهارت پایه را که برای آینده ایشان بسیار مهم است را دارد :

الف) مهارت خود آگاهی

خود آگاهی توانایی شناخت و آگاهی از خصوصیات نقاط ضعف و قدرت خواسته ها ترس و انزجار از محیط است. رشد خود آگاهی به فرد کمک می کند تا دریابد تحت استرس قرار دارد یا نه و این معمولاً پیش شرط ضروری روابط اجتماعی و روابط بین فردی مؤثر و همدلانه است.

شخص باید تصویر واقع بینانه ای از خود داشته باشد حقوق و مسئولیت خود را بشناسد و نیز ارزشهایی را که مورد توافق اوست به صورت عقلانی فهمیده باشد. هنگامی که آموزش و پرورش توانایی پرورش این مهارت را نداشته باشد نسل بعدی افرادی خواهند بود. که یا به کمال گرایی و یا عدم اعتماد به نفس گرفتار خواهند شد.

ب) مهارت همدلی

همدلی یعنی این که فرد بتواند زندگی دیگران را حتی زمانی که در آن شرایط قرار ندارد، درک کند هم دلی به فرد کمک می کند تا بتواند انسان های دیگر را حتی وقتی با آنها متفاوت است. بپذیرد و به آنها احترام گذارد.

همدلی روابط اجتماعی را بهبود می بخشد و به ایجاد رفتارهای حمایت کننده و پذیرنده نسبت به انسان های دیگر منجر می شود ناتوانی آموزش و پرورش در انتقال این مهارت به دانش آموزان باعث کاهش علاقه آنها به دیگران و قدرت تحمل افراد دیگر شود و رفتارهای پر خاشگرانه و خشن در ایشان یابد. هم چنین نبود این مهارت باعث می شود احترام بین گروههای مختلف اجتماعی کاهش یابد.

ج) مهارت ارتباط مؤثر

این توانایی به فرد کمک می کند تا بتواند با توجه به فرهنگ خود به صورت کلامی یا غیر کلامی موقعیت خود را بیان کند نظرها، عقاید، خواسته ها و هیجان های خود را ابراز نماید به هنگام نیاز از دیگران کمک و راهنمایی طلب کند .

این که چگونه فرد از دیگران کمک و راهنمایی طلب کند یک مهارت بسیار اساسی است افت درآموزش این مهارت باعث ناتوانی افراد در نه گفتن به بعضی خواسته ها، ناتوانی در انجام مذاکره با دیگران و انجام ارتباطات مؤثر می شود و نیز ناتوانی در خوب گوش دادن و غلبه بر خجالت از دیگر مشکلاتی است که نبود این مهارت آن را به وجود می آورد .

(د) مهارت روابط بین فردی مسالمت آمیز

داشتن این مهارت با ایجاد روابط بین فردی مثبت و مؤثر فرد با انسان های دیگر کمک می کند توانایی داشتن روابط گرم خانوادگی باعث بهبود سلامت روانی فرد و اجتماع می شود .

همکاری و مشارکت با دیگران، اعتماد، تشخیص مرزهای بین فردی مناسب، دوست یابی، شروع و خاتمه ارتباطات بین افراد، از مهارت های مهمی است که اگر آموزش و پرورش آن ها را به فرد یاد ندهد او در آینده در اجتماع به مشکلات جدی برخورد می کند .

(ه) مهارت حل مسأله

این مهارت فرد را قادر می سازد تا مسایل زندگی را به صورت مؤثر حل کند . تشخیص مشکلات و ارزیابی دقیق علت های آن یافتن اموری که به حل مسأله کمک می کند .

توانایی مصالحه و برتری دادن اموری بر امور دیگر برای حل مسأله، توانایی مراجعه به مراجع ذی صلاح برای حل مشکلات و توانایی یافتن راه حل های و مشترک برای جامعه، همه باعث می شود تا فرد با حل مسایل خود و کاهش دادن استرس روانی به سلامت جسم خود هم کمک کند . کتب درسی می تواند با رویکرد حل مساله تالیف و تدریس شوند .

و) مهارت تفکر خلاق

این نوع تفکر هم به حل مسأله و هم به تصمیم گیری های مناسب کمک می کند. با استفاده از این نوع تفکر راه حل های مختلف مسأله و پیامدهای هر یک از آنها بررسی می شود.

این مهارت فرد را قادر می سازد تا مسایل را از ورای تجارب مستقیم خود در یابد. توانایی تفکر مثبت، یادگیری فعال، تشخیص حق انتخاب های دیگران، تشخیص راه حل های جدید برای مشکلات از اجزای این مهارت است.

ناتوانی آموزشی و پرورش در انتقال این مهارت باعث می شود افراد از حل مؤثر مسایل زندگی ناتوان گردند. تدریس باید به گونه ای صورت گیرد که خلاقیت را از بین نبرد.

ز) مهارت تفکر انتقادی

توانایی تفکر انتقادی توانایی تحلیل اطلاعات و تجارب است. آموزش این مهارت ها دانش آموزان را قادر می سازد تا در برخورد با ارزش ها، فشار گروه و رسانه های گروهی مقاومت کنند و از آسیب های ناشی از آن در امان بمانند.

ادراک تأثیرات اجتماعی و فرهنگی بر ارزش ها و نگرش ها و رفتارها، آگاهی از نابرابری، پیش داوری و بی عدالتی ها، واقف شدن به این مسأله که دیگران همیشه درست نمی گویند، با پرورش این مهارت در کلاس میسر است. آگاهی از نقش یک شهروند مسئول از وظایفی است که آموزش و پرورش آن را باید به دانش آموزان انتقال دهد.

ح) مهارت مقابله با هیجان ها

این مهارت فرد را قادر می سازد تا هیجانان را در خود و دیگران تشخیص دهد. نحوه تأثیر هیجانان بر رفتار را بداند و بتواند واکنش مناسبی به هیجانان مختلف نشان دهد.

اگر با حالات هیجانی مثل غم و خشم یا اضطراب درست برخورد نشود. تأثیر منفی آنها سلامت فرد و جامعه را تهدید می کند. آموزش و پرورش وظیفه دارد دانش آموزان را در شناخت هیجانان خود و دیگران ارتباط